

Gebouw 35

Prinsenbosch Gilze

Bouwhistorische quickscan
& waardestelling van het interieur

Erfgoedvisie | Lucia van der Horst
20 februari 2024 [definitieve versie]

Inhoudsopgave

Inleiding	p. 4
1 Bouw- & gebruiksgeschiedenis	p. 6
2 Inventarisatie interieur	p. 12
3 Waardestelling interne indeling & interieur	p. 19
Bijlage: redengevende omschrijving	p. 22
Literatuur & afbeeldingen	p. 23
Colofon	p. 24

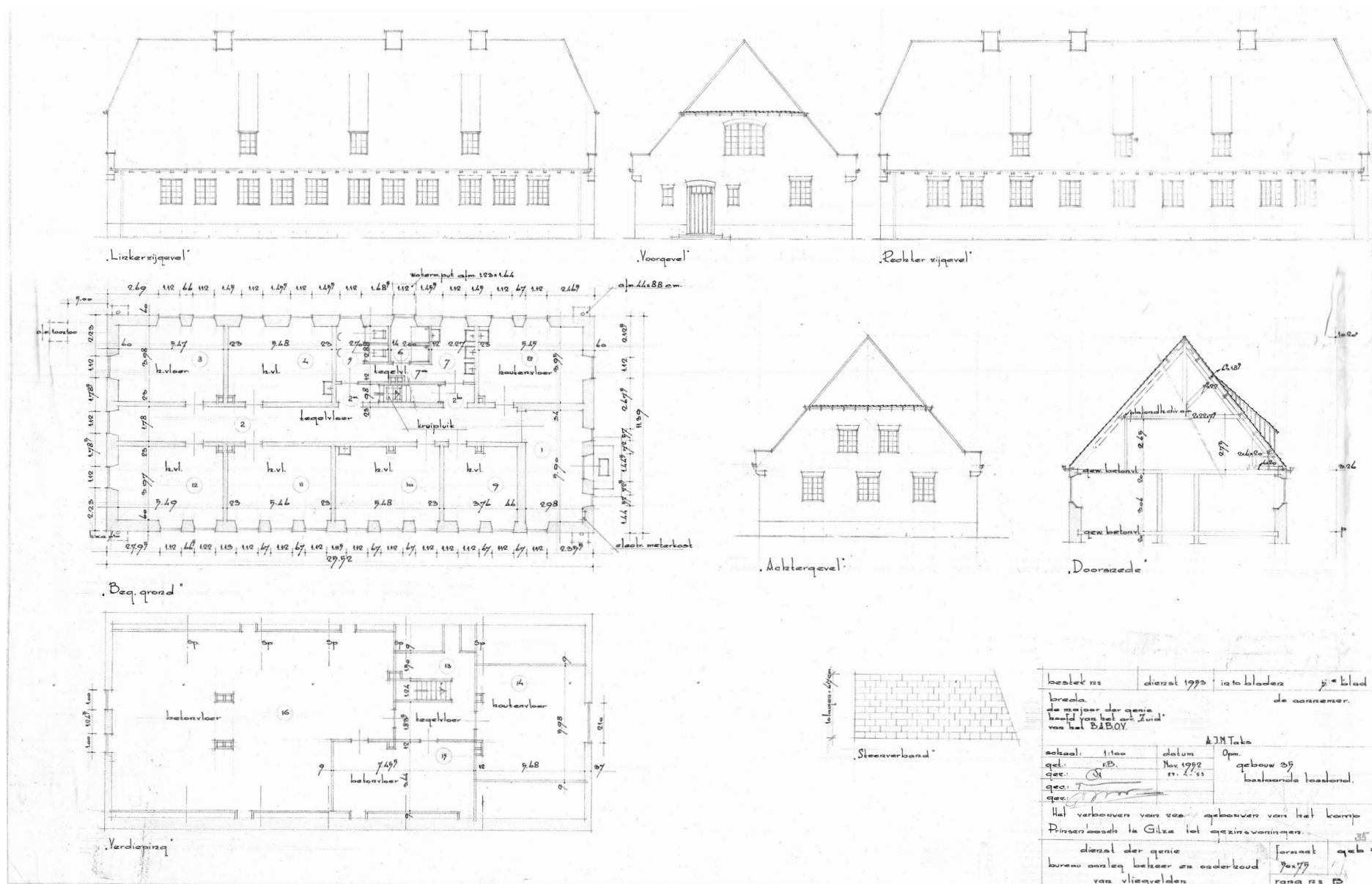

Inleiding

Gebouw 35 maakt onderdeel uit van het voormalige kazernecomplex Prinsenbosch te Gilze, dat is aangelegd in de periode 1941-1942. Het pand heeft, evenals het merendeel van de gebouwen op het complex, een rijksmonumentale status (monumentnummer 516954). Vanaf de jaren negentig is het complex in gebruik als asielzoekerscentrum. Sinds 2015 werkt Braaksma & Roos Architectenbureau aan een gefaseerde restauratie, renovatie en verduurzaming van de gebouwen

Deze bouwhistorische quickscan is uitgevoerd in opdracht van 't Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA) met het doel om de interne indeling en gebruiksgeschiedenis van gebouw 35 in kaart te brengen en de nog aanwezige historische interieurafwerkingen te inventariseren en te waarderen. Zodoende kan het document houvast bieden bij de ontwerpopgave voor gebouw 35.

De bouwhistorische quickscan (Emmens BCA 2024) en de historische analyse & waardering (Braaksma & Roos Architectenbureau 2019) vormen het vertrekpunt voor de inventarisatie.

Tekeningen van de bestaande toestand van gebouw 35 voor de verbouwing van logiesgebouw tot twee officierswoningen, 1951 [Archief COA].

1 | Bouw- & gebruiksgeschiedenis

Van legeringsbunkers tot officierswoningen

Gebouw 35 behoort tot de oorspronkelijke opzet van het kazernecomplex zoals het in de periode 1941-1942 is gerealiseerd. Qua typologie en architectonische verschijningsvorm vormt gebouw 35 een onlosmakelijk onderdeel van het totaalensemble van kazernegebouwen dat verschole ligt in het Prinsenbosch. Qua ligging in het open landschap en gebruiksgeschiedenis vormt gebouw 35 echter ook een eigen, op zichzelf staand cluster met de andere voormalige militaire gebouwen aan de noordzijde van het complex.

Verschillende van deze kazernegebouwen, waaronder gebouw 35, werden begin jaren '50 verbouwd van logiesgebouwen met kleine manschappenvertrekken tot twee separate woningen onder één dak, vermoedelijk voor de huisvesting van officieren. Hoewel de externe verschijningsvorm grotendeels behouden bleef, ondergingen de gebouwen een wezenlijke transformatie van gecamoufleerde “bunkers” naar vriendelijker ogende, landelijk gelegen woningen; er werd een tweede entree toegevoegd en hooggeplaatste ramen met roedeverdeling werden

naar beneden toe vergroot om meer licht toe te laten in de woonvertrekken. De interne indeling werd bij deze verbouwing enigszins gewijzigd – het pand werd in tweeën gesplitst – maar in grote lijnen bleef de oorspronkelijke opzet gehandhaafd.

De aanpak van de verbouwing was militair-pragmatisch; waar mogelijk werden oorspronkelijke interieuronderdelen als houten vloeren, tegelvloeren, -lambriseringen gehandhaafd. Op enkele kleine interieurwijzigingen na is gebouw 35 na 1960 intern niet meer veranderd.

De huidige interne situatie van gebouw 35 bestaat dan ook grofweg uit twee tijdslagen; de oorspronkelijke ruimtelijke indeling en het merendeel van de interieurafwerkingen en -elementen [1942], en de na-oorlogse verbouwingen van de interne structuur [1951].

Oorspronkelijke indeling en interieurafwerking

De oorspronkelijke gebouwopzet is in hoofdlijnen behouden gebleven, evenals verschillende oorspronkelijke interieurafwerkingen. De hoofdopzet van het legeringsgebouw bestond uit een middengang met entreehal op de begane grond, waaraan de verschillende manschappenverblijven, douche- en toiletruimten en het trappenhuis waren gepositioneerd. Op de verdieping bevonden zich, aan een ruime overloop, nog twee verblijven en een open zolderruimte onder de kap. Ondanks de latere tweedeling van de gang en de inpassing van een toilet en tweede trappenhuis begin jaren vijftig, zijn de oorspronkelijke wand- en vloerafwerkingen van de entreehal, de gang en de overloop op zolder bewaard gebleven. Eenzelfde type tegelafwerkingen komt voor in de verkeersruimten van verschillende andere legeringsgebouwen op het voormalige kazernecomplex.

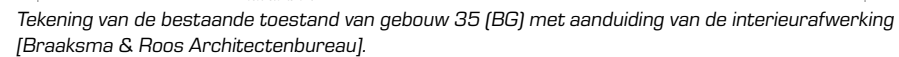
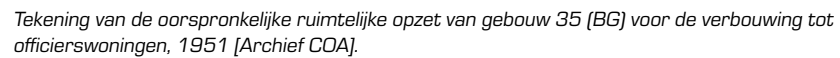
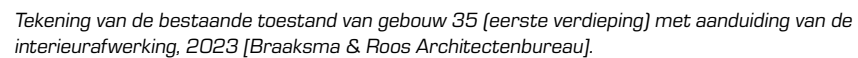
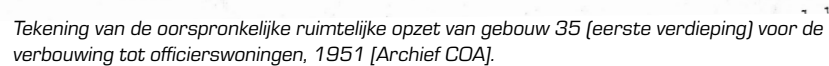
De vloerafwerking in de manschappenverblijven is met de verbouwing in 1951 ook behouden. Het betreft eenvoudige plankenvloeren. Het vertrek rechts naast de oorspronkelijke entreehal is, net als een van de vertrekken op zolder, voorzien van een (waarschijnlijk) oorspronkelijke houten vloer in visgraatmotief; mogelijk zijn deze ruimten ingericht geweest als vertrekken voor militaire van een hogere rang – de ruimte op de begane grond was destijds namelijk ook voorzien van een eigen

wastafel. In het hele pand bevinden zich houten paneeldeuren, de meeste voorzien van ramen met roedeverdeling en ruiten in kathedraalglas, die oorspronkelijk in alle logiesgebouwen op het complex voorkwamen. Deze standaard “catalogusdeuren” zijn uit de meeste gebouwen verdwenen.

Indeling en interieurafwerking uit de jaren 50

De belangrijkste structurele wijziging in 1951 was de splitsing van het gebouw in twee separate woningen door de centrale gang te voorzien van een tussenwand. Er werd een tweede, eenvoudige houten steektrap toegevoegd die direct naar het nieuwe ruime zoldervertrek leidde. Toiletten en douches werden tenslotte verplaatst naar de kopgevels om plaats te maken voor twee keukens achter het oorspronkelijke trappenhuis, centraal in het gebouw. De keukens waren voorzien van een zwart-wit geblokte tegelvloer met zwarte bies en eenvoudige lichtgele tegellambrisering.

Bij de verbouwing van gebouw 35 in 1951 zijn enkele nieuwe tussendeuren en kastdeuren geplaatst, die dezelfde vorm en detaillering hebben als de oorspronkelijke paneeldeuren. Mogelijk gaat het hier om hergebruikte deuren uit verbouwde gebouwen elders op het complex.

Impressie | interieuronderdelen 1942

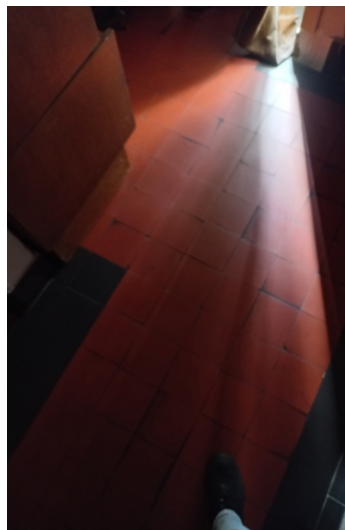
De tegelvloer met zwarte bies en plint in de oorspronkelijke entreehal; deze is ook nog aanwezig in de later geplaatste toilet (1951). Dubbele Bruynzeeldeuren en betonemaille lambriseringen met zwarte tegelrand in de hal.

Gevlamde tegelvloer met rode tegelbies en -plint met daarboven een hoge lichtgele tegellambrisering in de middengang.

Oorspronkelijke paneeldeur met bovenlicht met roedeverdeling en kathedraalglas.

Rode tegelvloer met zwarte tegelbies en -plint op de overloop van de zolder.

Oorspronkelijke houten vloerafwerking in de voormalige manschappenverblijven.

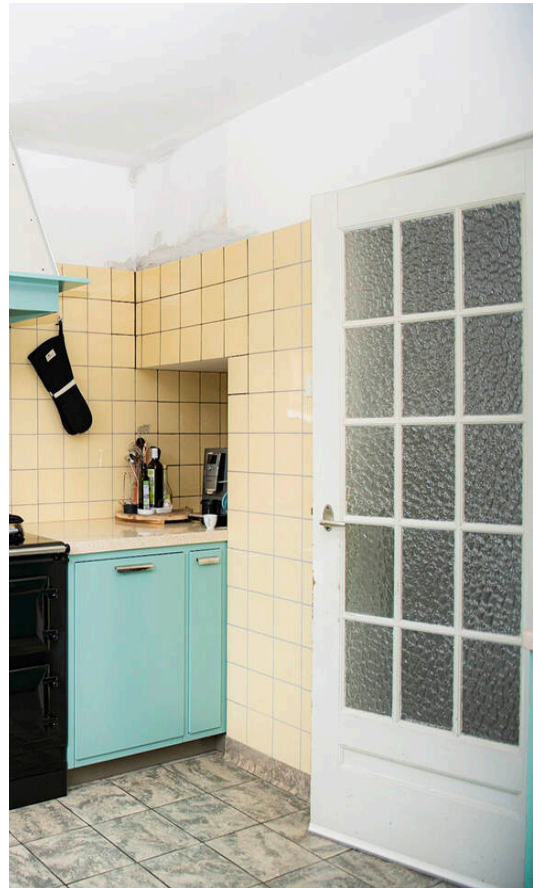

Oorspronkelijke houten steektrap met eenvoudige profilering.

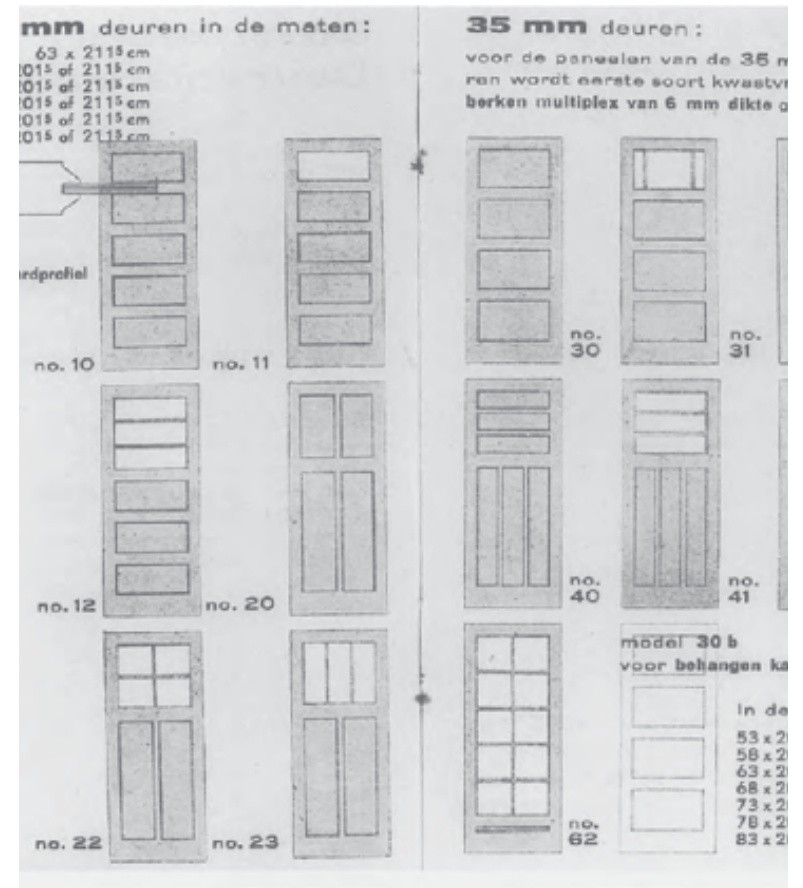
Vergelijking | Bruynzeeldeuren

Oorspronkelijke dubbele paneeldeuren in logiesgebouw 39.

Dezelfde Bruynzeelpaneeldeur is aanwezig in villa Groot Lageland 5 in Zwartsluis (1939 - Rijksmonument) [Beeldbank RCE].

Paneeldeuren uit de Bruynzeel-catalogus van 1935. De deuren in gebouw 35 hebben een vergelijkbare paneelindeling en detaillering. [M. Kuipers, "Seriewerk voor het interieur: de opkomst van de Bruynzeeldeur" in: Jaarboek Monumentenzorg 1996.]

Impressie | interieuronderdelen jaren 50

Zwart-wit geblokte tegelvloer met zwarte bies en lichtgele tegellambrisering een van de keukens.

Ingebouwde kast met Bruynzeel-paneel deur in een van de keukens. De betegeling is doorgezet in de raamnissen.

Keukenkastjes met granito keukenblad dateren uit 1951.

Inbouwkast met (mogelijk) hergebruikte paneel deur.

Deurpartij tweede entreehal dateert uit 1951.

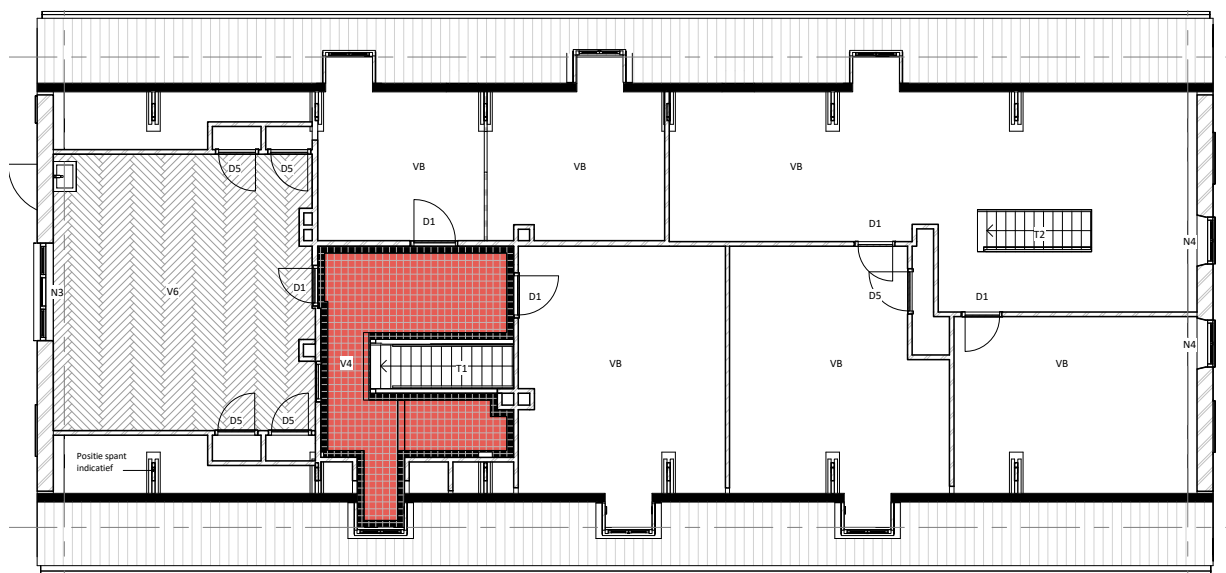
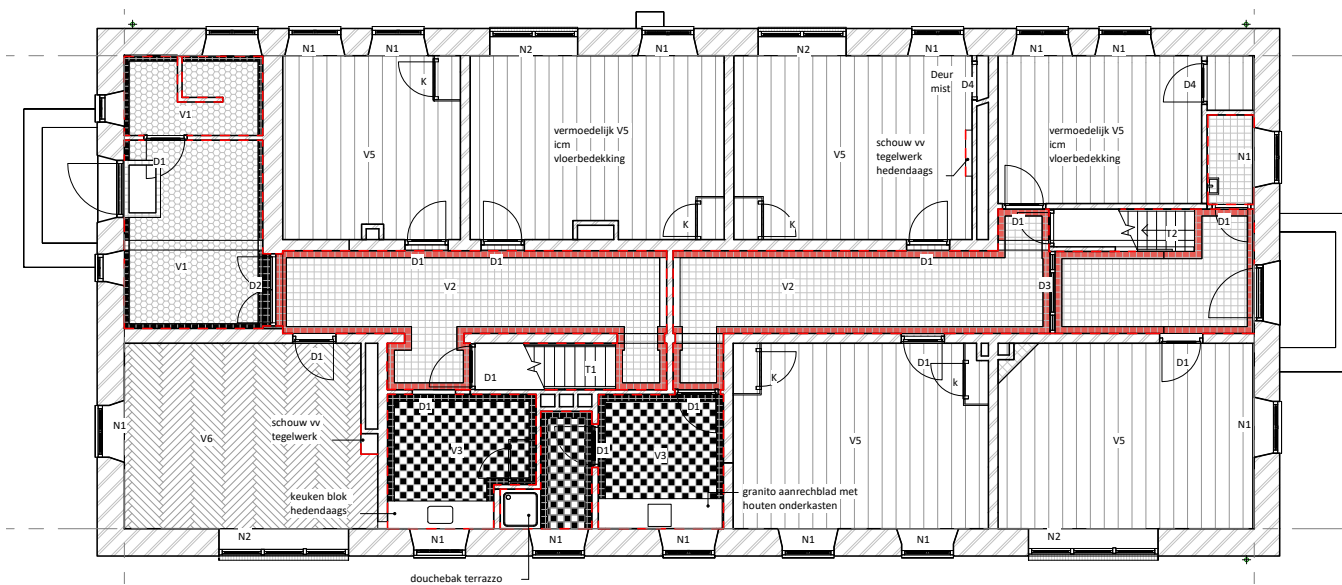

Tweede houten steektrap met balustrade op de zolderverdieping dateert uit 1951.

2 | Inventarisatie interieur

2 | Inventarisatie interieur

2.1 Vloerafwerkingen

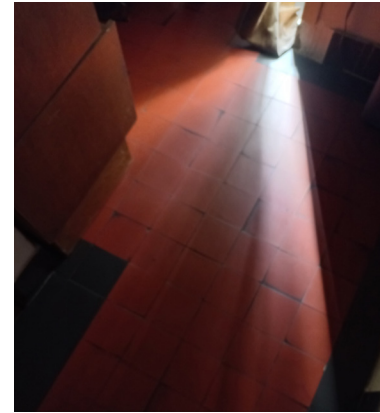
V1
tegelvloer hexagon met zwarte
bies en plint - 1942

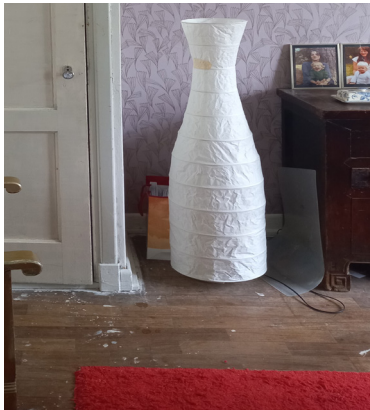
V 2
gevlamde tegelvoer 15x15 - met
rode bies en plint (1942)

V 3
tegelvloer met schaakbord pa-
troon met zwart bies (1951)

V4
tegelvloer rood vlak 15x15 met
zwart bies en plint (1942)

V5
Betonnen vloer w houten delen in
tegelterband (1942)

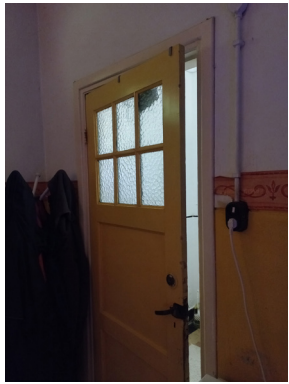

V6
Betonnen vloer w houten delen in
visgraatmotief (1942)

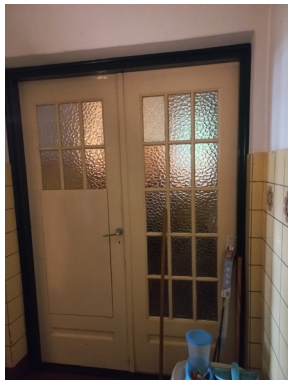
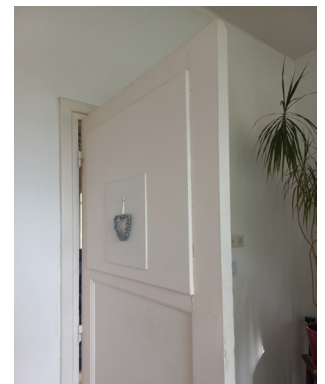

V B
betonvloer

2.2 Deuren

D1
Paneeldeur met bovenlichten 2x3 met kathedraalglas (1942)

D2
dubbele paneeldeur met
2x3x5 ruiten met kathedraalglas (1942)

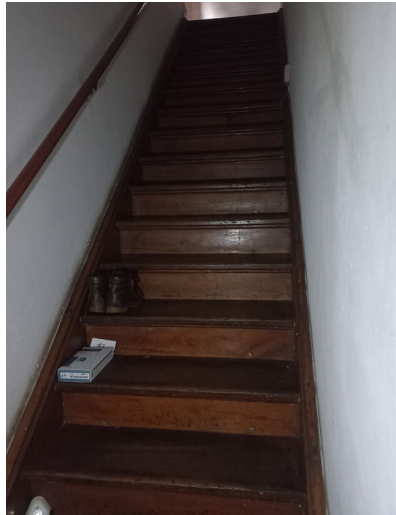

D3
Pui met zijlichten (1952)

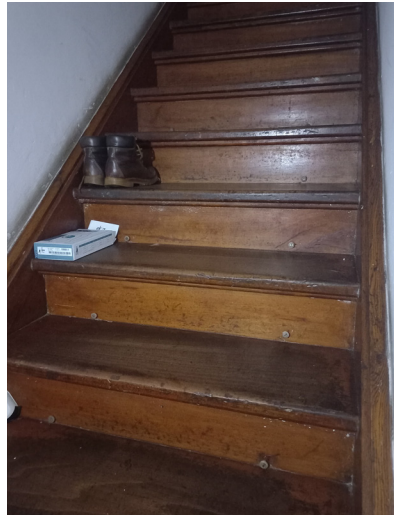

D5
Kastdeur dicht (1942).

2.3 Trappen

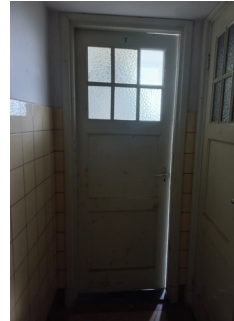
T1
Houten steektrap met houten leuning aan MW wanden - traploper
transparant bruin afgewerkt (1942)

T2
Wit geschilderde houten steektrap (1951) - houten bomen inge-
metseld in MW wanden - eenzijdig open w houten spijlen hekwerk
(ongeprofileerd rechthoekig profiel) - vierkante ongeprofileerde
ballusters.

2.4 Wandafwerkingen & vensterbanken

Lambrisering in lichtgeel tegelwerk de middengang (BG) ca 1,5m hoog (1942)

Binnenafwerking dakkapellen zolderverdieping in houten schroten (jaren '70).

N1 Getegelde lambriseringen in de keukens en natte ruimten tot 1,80 m. hoog. Vensterbanken met schuine negges, onderkant schuin aflopend (1951)

N2
hardstenen vensterbank met rechte negges en rechte borstwering (1951)

N3
Houten vensterbank met rechte negges en rechte borstwering

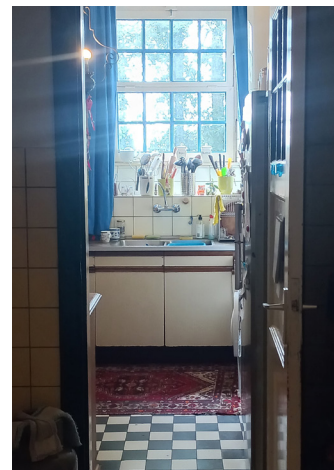
N4
Houten vensterbank schuine negges rechte borstwering (1942)

2 | Inventarisatie interieur

2.5 Inbouwkasten en keukenmeubilair

K
inbouwkast met paneeldeur met roedeverdeling en ruiten in kathedraalglas (1951 - mogelijk herplaatst vanuit andere logiesgebouwen).

Keukenblokken waarvan één voorzien van granito keukenblad (1951)

3 | Waardestelling interne indeling & interieur

3 | Waardestelling interne indeling & interieur

Hoge monumentwaarde

De oorspronkelijke interne structuur van het voormalige logiesgebouw uit 1942 is grotendeels bewaard gebleven, evenals een groot deel van de oorspronkelijke afwerkingen. De nog aanwezige indeling met de entreehal, middengang, oorspronkelijke steektrap en de aan de middengang geschakelde verblijfsvertrekken heeft dan ook een hoge monumentwaarde, evenals de bewaard gebleven wand- en vloerafwerkingen en oorspronkelijke paneeldeuren in deze ruimten.

Positieve monumentwaarde

De verbouwing uit 1951 heeft geleid tot een splitsing van gebouw 35, waardoor de oorspronkelijke heldere opzet enigszins is vertroebeld door het dichtzetten van de middengang, het inpassen van een tweede entree, toiletten en trappenhuis. De verbouwing geeft echter wel een waardevol inzicht in de gebruiks- en bouwgeschiedenis van het kazernecomplex in de naoorlogse periode. De verbouwing had een wezenlijke impact op het aanzicht van de gebouwen; het verlagen van de ramen voor een betere daglichttoetreding in

de woningen leidde tot een verdere “domesticatie” van de als boerderijen vermomde bunkers. De aanpak van de interne verbouwing was pragmatisch; op het aanpassen van de interne structuur na zijn er nauwelijks vernieuwingen doorgevoerd. De enige noemenswaardige toevoeging aan het interieur uit deze periode is de inrichting en afwerking van de keukens; qua afwerking sluit deze echter aan bij de tegellambriseringen en tegelvloeren van de gang en oorspronkelijke toiletten en douches op deze plek – mogelijk is de afwerking zelfs deels behouden gebleven bij de inpassing van de keukens. Vanwege het inzicht in de bouw- en gebruiksgeschiedenis wordt een positieve monumentwaarde toegekend aan de verbouwing van 1951.

Indifferente monumentwaarde

Kleine latere wijzigingen, zoals het aanbrengen van vloerbedekking of de interne bekleding van de dakkapellen met houten schrootjes, hebben een indifferente monumentwaarde.

Bijlage | Redengevende omschrijving

Registergegevens

Adresgegevens:	Prinsenbosch 35 A 5126 NC te Gilze
Monumentnummer:	516954
Complexnummer:	516950 - Prinsenbosch
Inschrijving register:	22 april 2002
Kadaster deel/nr:	82825/156
Kadastrale aanduiding:	Gilze en Rijen F 1033

Inleiding

Voormalig LEGERINGSGEBOUW, nu dubbel woonhuis. Het pand is gelegen ten noorden van de weg en bevindt zich tussen de nummers 36, 37 en 39. De kopgevel staat haaks op de weg. Het pand is gebouwd in 1941-1942 als een imitatie van de Duits Ambachtelijk-traditionele bouwtrant.

Omschrijving

Groot gebouwentype op rechthoekige grondslag met gevels in schoon metselwerk, een met verbeterde Hollandse pannen gedekt zadeldak met wolfseinden, tufstenen aanzetstenen, in elk van de kopgevels een

licht getoogde ingang met gemetseld laag trapje, in de elk lange gevels dakkapellen onder een zinken schilddakje, drie gemetselde schoorstenen. Enkele van de vensters in de lange gevels zijn vergroot. Bij de na-oorlogse splitsing werden de ingangen aan de kopgevels aangebracht. Ook de interne indeling werd hierbij gewijzigd.

Waardering

Het pand is van algemeen belang. Het pand heeft cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van een landschappelijke en bestuurlijke ontwikkeling. Het pand heeft architectuurhistorisch belang vanwege de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur.

Het pand bezit als binnen het complex gelegen object ensemblewaarden vanwege de bijzondere betekenis van de situering, verbonden met de ontwikkelingsgeschiedenis van de vliegbasis Gilze Rijen; tevens heeft het ensemblewaarden vanwege de wijze van inrichting en voorzieningen. Het pand is van belang wegens de functionele en typologische zeldzaamheid.

Literatuur & afbeeldingen

Geraadpleegde archieven & beeldbanken:

- Tekeningenarchief COA Prinsenbosch
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed <<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>>
- Heemkring Molenheide< <https://www.heemkringmolenheide.nl/beeld-en-archiefbank-gilze-rijen>>

Foto's en tekeningen van de bestaande toestand zijn vervaardigd door Braaksma & Roos Architectenbureau.

Geraadpleegde bronnen & rapporten

- Emmens BCA, OC *Prinsenbosch 1-72*, Bouwhistorische quickscan, 2014.
- Kuipers, M., *Seriewerk voor het interieur: de opkomst van de Bruynzeeldeur*, in: Jaarboek Monumentenzorg 1996, pp. 121-129.
- Vet, J. de, *Het militaire kamp Prinsenbosch 1941-1993*, Heemkring Molenheide, Gilze en Rijen, Gilze 2001.

Colofon

Project

Gebouw 35 | COA Prinsenbosch Gilze | Quicksan van het interieur

Datum: 20 februari 2024 [definitieve versie]

Opdrachtgever

COA

Postbus 30203

2500 GE Den Haag

Contactpersoon: Anja van der Werf

Onderzoek uitgevoerd door:

Erfgoedvisie | Lucia van der Horst

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/
of openbaar gemaakt worden door middel van druk,
fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
Erfgoedvisie | Lucia van der Horst.

Erfgoedvisie

Lucia van der Horst

www.erfgoedvisie.nl